

МОРФОЛОГІЧНИЙ СЛОВОТВІР ВЛАСНИХ НАЗВ СПОРТИВНИХ КОМАНД

У статті схарактеризовано особливості морфологічного способу творення власних назв спортивних команд. Встановлено, що морфологічна деривація у цій групі онімів менш продуктивна, ніж семантична. Основними морфологічними різновидами є словоскладання, а також аббревіація, усичення та суфіксація.

Ключові слова: власна назва спортивної команди, командонім, словотвір, морфологічний спосіб словотворення, словоскладання, аббревіація, усичення, суфіксація.

Наталія Григорук. МОРФОЛОГИЧЕСКОЕ СЛОВООБРАЗОВАНИЕ НАЗВАНИЙ СПОРТИВНЫХ КОМАНД

В статье охарактеризованы особенности морфологического способа образования названий спортивных команд. Установлено, что морфологическая деривация в этой группе онимов менее продуктивна, чем семантическая. Основными морфологическими разновидностями являются словосложение, а также аббревиация, усечение и суффиксация.

Ключевые слова: название спортивной команды, командоним, словообразование, морфологический способ словообразования, словосложение, аббревиация, усечение, суффиксация.

Natalia Grygoruk. MORPHOLOGICAL DERIVATION PROPER NAMES OF SPORTS TEAMS

In the article the features of the morphological creating method of sport teams' proper names has been determined. It has been established that morphological derivation in this onym group is less productive than semantic one. The main morphological variations are compounding and abbreviation, syncopation and suffixation.

Keywords: sports team's proper name, komandonym, word formation, morphological method of word formation, compounding, abbreviation, syncopation, suffixation.

Власні назви спортивних команд, або командоніми (вперше термін для позначення таких пропріативів запропонував М. М. Торчинський [6, с. 271]), кваліфікуються як один із різновидів ергонімів. Залежно від того, у змаганнях з якого виду спорту беруть участь команди, розрізняються баскетбол-, волейбол-, гандбол-, футбол- і хокейкомандоніми, а також низка інших, менш поширених, типів [3, с. 146–147].

Незважаючи на посилену увагу населення до таких номінацій, досить тривалу історію їх становлення, активне творення командонімів у наш час, різноплановість структури, словотвору і семантико-мотиваційної палітри, достатньо великий масив вказаних онімів і диференціацію їхніх особливостей, до сьогодні комплексний аналіз таких пропріальних одиниць в українській ономастиці не виконувався. Лише в окремих наукових працях частково розглядалися такі питання [1; 2; 4; 5].

Відсутність подібних студій у вітчизняному мовознавстві і можливість шляхом характеристики власних назв спортивних команд з'ясувати окремі аспекти сучасного назвотворення і зумовлює актуальність теми нашої роботи.

Мета дослідження – схарактеризувати особливості морфологічного словотвору власних назв спортивних команд.

Об'єкт дослідження – 22843 командоніми, зафіксовані протягом кінця ХІХ – початку ХХІ ст.

За хронологічними атрибутами розрізняються тринадцять періодів (кожен триває в основному 10 років), починаючи із першого (2011–2017 рр.) і завершуючи тринадцятим (ХІХ ст.). Можна також говорити про три етапи становлення і розвитку системи власних назв

спортивних команд: 1) дорадянський (одинадцятий-тринадцятий періоди, кінець XIX – 1920 р.); 2) радянський (четвертий-десятий періоди, 1921–1990 рр.); 3) український (перший-третій періоди, 1991–2017 рр.).

Незважаючи на досить велику кількість аналізованих пропріальних одиниць, їхній словотвірний спектр не можна вважати розмаїтим. У цілому переважає лексико-семантичне словотворення (19 552; 85,59 %: «Світанок» (Тернова), «Фотон» (П'ятихатки)), причому з часом домінування таких командонімів не втрачається (наприклад, у першому періоді їх зафіксовано 11 539 («Бар», «Сокіл» (Гайсин)), що становить 85,96 % від загальної кількості назв, що функціонують у цей час; у четвертому – 863 (96 %: «Вимпел» (Піски), «Колос» (Нікополь)), у сьомому – 442 (91,51 %: «Авангард» (Ужгород), «Хімік» (Горлівка)); у десятому – 176 (83,41 %: «Запоріжжя», «Штурм» (Харків)).

Морфологічний спосіб словотворення (3291; 14,41 %: «ДО» (Львів) ← «дім офіцерів», «Хімволокно-Тривестон» (Черкаси)) менш продуктивний протягом всіх хронологічних зрізів. І якщо наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. кількість морфологічних дериватів достатньо помітна завдяки активності словоскладання (наприклад, у першому періоді реєструється 1885 таких назв (14,04 %: «Старлайф-Чернівці» (Чернівці), («Тернопіль-ТНЕУ»); у другому – 751 (17,95 %: «ЛегкПром-КНУТД» (Київ), «Олімпія-1» (Вінниця)), у третьому – 372; 19,99 %: «Арго-НАУ» (Київ), «Локомотив-2-СКІФ» (Харків)), то надалі продуктивність способу різко зменшується (четвертий період – 36; 4 %: «ЗАБ» (Запоріжжя) ← «Запоріжжялюмінійбуд», «Юність-Геліос» (Луганськ); п'ятий – 24; 4,42 %: «Компаньйон-Нафтогаз» (Київ), «ЧГБ» (Одеса) ← «Чорноморгідробуд»), а потім – повільно зростати (шостий період – 35 номінацій; 7,1 %: «АМК» (Харків) ← «автомотоклуб», «СКА» (Київ) ← «спортивний клуб армії»; восьмий – 41; 12,89 %: «Довбуш-1» (Коломия), «ОБО» (Київ) ← «окружний будинок офіцерів»; десятий – 35; 16,59 %: «Ревера-2» (Івано-Франківськ), «РКС» (Львів) ← «Робітничий клуб спортовий»; дванадцятий – 12; 19,05 %: «ГКС» (Львів) ← «Гімнастичний клуб спортовий») (Львів), «ДФК» (Чернівці) ← «Дойчен Фусбаль клуб»).

Морфологічним способом утворено більше назв гандбольних (177; 31,33 %: «Карпати-УжНУ» (Ужгород), «Мотор-ЗНТУ-ЗАБ» (Запоріжжя)) та волейбольних (357; 27,98 %: «Бахмут-Спартак», «Локо-Ветеран» (Харків)) команд, а менше – найменувань колективів, які беруть участь у змаганнях з хокею (124; 20,46 %: «Арсенал-Полісся» (Житомир), «СДЮШОР-Ворони» (Суми)), баскетболу (377; 19 %: «Барс-2» (Харків), «Лучеськ-Університет» (Луцьк)) і футболу (2090; 11,33 %: «Чорноморочка» (Одеса), «Ніка-Педуніверситет» (Полтава)).

Найбільш продуктивним серед морфологічних різновидів є словоскладання (2642; 11,57 %: «Зоря-Машпроект» (Миколаїв), «Політехнік-ХОВУФКС» (Харків)). У складі юстапозит найчастіше трапляються найменування виробничо-комерційних об'єктів («Козачка-Залк» (Запоріжжя), «ЦСКА-Укртатнафта» (Київ)), навчальних закладів («КДПУ-Кривбасбаскет» (Кривий Ріг), «Кремій-КДУ» (Кременчук)) і команд («Орлан-МАУП» (Сімферополь), «Ферро-ЗНТУ» (Запоріжжя)), ойконіми («Полтава-Баскет», «Рятівник-Черкаси») і хороніми («Будівельник-Динамо-Буковина» (Чернівці), «Політехніка-Галичина» (Львів)). До складу таких онімних конструкцій входить також значна кількість числівників («Будівельник-2» (Київ), «Миколаїв-2»). Відповідно, мотивація командонімів є переважно асоціативною (назви команд ототожнюються з номінаціями заводів і фабрик, навчальних закладів, добровільних спортивних товариств, інших команд) або локативною (на місце знаходження спортивних колективів вказують власні географічні назви). Зважаючи на те, що такі пропріальні одиниці складаються із двох або більше компонентів, досить часто фіксуються різновиди комбінованої мотивації.

Значно менше трапляється абревіатур (268; 1,17 %: «ВолКом» (Волиця) ← «волицька команда», «ЛП» (Хмельницький) ← «любителі пива»). Абревіація фіксується протягом усього часу існування спортивних команд (наприклад, у другому періоді – 20 назв; 0,48 %: «ЗТР» (Запоріжжя) ← «Запорізький трансформатор», «ЛегкПром» (Київ) ← «легка промисловість»; шостому – 24; 4,87 %: «СКА» (Львів), «СКІФ» (Київ); десятому – 26; 12,32 %: «БЧА» (Київ) ← «Будинок Червоної армії», «ВКС» (Дубно) ← «Військовий клуб спортовий»; тринадцятому – 2 (22,22 %: «БАК» ← «Берегівський атлетичний клуб», «ОАБК» ← «Одеський атлетичний

британський клуб»). Як командоніми функціонують переважно скорочені форми найменувань виробничо-комерційних об'єктів і навчальних закладів, чим забезпечується асоціативно-виробнича та асоціативно-навчальна мотивація. Протягом останніх років як аббревіатури реєструються похідні від номінацій населених пунктів («ВБ» (Велика Бушинка), «ЛК» (Локачі)) з локативною мотивацією, а також квалітативно-сутнісні конструкції, на зразок «ВК» (Одеса), тобто «ватерпольний клуб».

Інші різновиди морфологічного словотвору є малопродуктивними. Це, зокрема, такі дериваційні типи, як:

– усічення (138; 0,6 %: «Бори» (Бориничі), «Рясне» (Підрясне)), характерне для кінця ХХ – початку ХХІ ст. і поширене насамперед серед відтопонімних командонімів, що забезпечує локативну мотивацію;

– суфіксація (110; 0,48 %: «Вікнини» (Вікно), «Стрілець» (Стрілки)), причому такі номінації фіксувалися в Західній Україні ще до приєднання її до СРСР (перший період – 61 онім; 0,45 %; п'ятий – 7; 1,29 %; дев'ятий – 4; 1,47 %: «Злочовія» (Золочів), «Станіславовія» (Івано-Франківськ)), а продуктивність таких переважно локативних номінацій з часом, як бачимо, лише зростає;

– конверсія (79; 0,35 %: «Незалежні» (Київ), «Синьо-жовті» (Одеська область)), трапляється протягом тривалого часу (у першому періоді зареєстровано 45 командонімів; 0,34 %; четвертому – 1; 0,11 %; дев'ятому – 2; 0,74 %; дванадцятому – 2; 3,17 %: «Бялі» (Львів), «Чарні» (Львів)). Субстантивуються в основному прикметники, а командоніми мають квалітативну мотивацію;

– флективний тип (31; 0,14 % «Берестова» (Берестове), «Степовий» (Степове)); безперечно, така деривація простежується насамперед внаслідок зміни категорії роду твірних лексем;

– основоскладання (16; 0,07 %: «Деревообробка» (Одеса), «Лісовоград» (Лісове)); композити серед командонімів в цілому фіксуються частіше, однак такими уже є твірні слова, тому у таких випадках ми кваліфікуємо похідні командоніми як результат власне семантизації («Медобори» (Зелене));

– конфіксація (5; 0,02 %: «Міжлимання» (Біляївський район), «Надбужжя» (Тростянець));

– префіксація (2; 0,01 %: «Всеволож» (Сиволож), «Неямайка» (Здолбунів)).

Зауважимо, що новітні командні найменування, утворені за допомогою вказаних вище малопродуктивних різновидів морфологічного способу, в основному походять від ойконімів («Камінне» (Кам'яне), «Плеша» (Підплеша)).

Як висновок стосовно дериваційної характеристики командонімів, зазначимо, що морфологічний спосіб словотворення менш продуктивний, ніж семантичний, і представлений в українському командоніміконі насамперед словоскладанням («Кафа-Голеадор» (Феодосія)), аббревіацією («УкрАгроКом» (Головківка)), усіченням («Кремін» (Кременчук)) і суфіксацією («Полісяночка» (Житомир)).

В іноземному командоніміконі теж переважають похідні, утворені шляхом власне семантизації («Лугано» (Швейцарія), «Маккабі» (Ізраїль)); морфологічні дериваційні різновиди представлені епізодично: наприклад, складання («Анкараспор» (Туреччина), «БДУ-БАТЕ» (Білорусь)) та аббревіація («ТТУ» (Естонія), «ЦСКА» (Болгарія)).

На часі – характеристика семантичних різновидів власних назв спортивних колективів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Більчук Л. М. Власні назви волейбольних команд: структурно-дериваційні та мотиваційно-функціональні особливості / Л. М. Більчук // Мовна компетенція як основа для професійного та соціального успіху в Європі: збірник наукових праць. – Хмельницький, Кельце, 2015. – С. 30–35.

2. Більчук Л. М. Власні назви волейбольних команд: структурно-дериваційні та мотиваційно-функціональні особливості / Л. М. Більчук // Поділля. Філологічні студії: збірник наукових праць. – Хмельницький: ФОП Бідюк Є. І., 2016. – Випуск восьмий. – С. 12–16.

3. Григорук Н. В. Власні назви спортивних команд як об'єкт вивчення ономастики / Н. В. Григорук // *Studia Slawistyczne. Etnolingwistyka i komunikacja międzykulturowa*. – Е. 3. – Lublin, 2016. – С. 143–156.

4. Процик І. Р. С. Т. «Україна», У.С.К. «Тризуб», У.С.К. «Сокіл», або які назви мали українські футбольні команди Галичини в першій половині ХХ століття / І. Р. Процик // *Лінгвістичні дослідження: збірник наукових праць ХНПУ ім. Г. С. Сковороди*. – Випуск 43. – Х., 2016. – С. 122–129.

5. Струганець Ю. Б. Функціонування тематичної групи лексики «назви гравців футбольних команд» в українському спортивному дискурсі / Ю. Б. Струганець // *Всеукраїнська научно-практична Інтернет-конференція «Роль українознавства в вихованні національного свідомості та гідності нової генерації українців»*. – 2013. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.confcontact.com/2013.../2_

6. Торчинський М. М. Структура онімного простору української мови: монографія / М. М. Торчинський. – Хмельницький: Авіст, 2008. – 550 с.

Стаття надійшла до редакції 21.07.2017 р.